

Fonetika

téma:

Přední

samohlásky.

[i] [ɛ] [e] [ɨ]

5. hodina 18.10.2021

Tláškal (2006, s. 48-54)

Faktory

- distribuce **podle typu slabiky** (přízvučná – samohláska otevřenější a nepřízvučná – samohláska je zavřenější, někdy až synkopující)
- **velarizace** (před **l** na konci slova či slabiky bude mít trochu jinou podobu – bude se značit „ocáskem“)
- Přítomnost před tzv. zjednodušenou slabikou **ct, pt, cc, cç, pç, ct, pt, çt, gn** - dnes se v portugalštině nepíše. Jde o to, že se realizuje jen druhá souhláska (*director* - - *diretor*). Pomůže nám znalost internacionalismů.
- Metafonie - spodobá s koncovou samohláskou, pokud bude -a (přízvučná slabika se bude otevírat, pokud bude -o, bude se zavírat: **tela** versus **foro**).

NĚMÉ SOUHLÁSKY – dle nového pravopisu 1990

PŮVODNĚ

- Accção / Acccionar
- Adopção / adoptar
- Óptica
- Acto actor actriz
- Baptizar
- Colecção, colector
- Director, direcção
- Exactcto, exactamente
- Óptimo

PODLE NOVÉHO PRAVOPISU

- ação, acionar,
- adoção, adotar,
- ótica
- ato, ator, atriz
- batizar;
- coleção, coletivo;
- direção, diretor;
- exato;
- ótimo

Obecně platí

- Vyslovená souhláska zůstává zaznamenána v grafické podobě. Tzn., u předchozích slov se skutečně v reálné portugalštině **souhláska nečetla, proto nový pravopis má za cíl tyto souhlásky eliminovat z psané podoby slova.** Mohli bychom hovořit o digrafu: dvě hlásky, ale čte se jen jedna (podobně jako u *lh* nebo *nh*)
- V některých slovech ale docházelo ke dvojí výslovnosti, kdy obě jsou vnímány jako správné (např. *facto* // *fato*)

Dvojí možnost realizace zůstává v omezeném slovním fondu

- *cacto e cato*
- *caracteres e carateres*
- *dicção e dição*
- *facto e fato*
- *sector e setor*
- *ceptro e cetro*
- *concepção e conceção*
- *recepção e receção*
- *assumpção e assunção*
- *peremptório e perentório*
- *sumptuoso e suntuoso*

Bohužel, někdy je to zavádějící

Předchozí verze

- Bactéria
- Pôr

Dnešní verze

- **Batéria** (pozor, bakterie, ale i baterie)
- **Por** (pozor, sloveso, ale také předložka)

Bohužel –není úplná jednotnost mezi PE a PB

PE

- HÚMIDO
- CARÁTER/CARÁCTER
- SECÇÃO
- FACTO/ FATO

PB

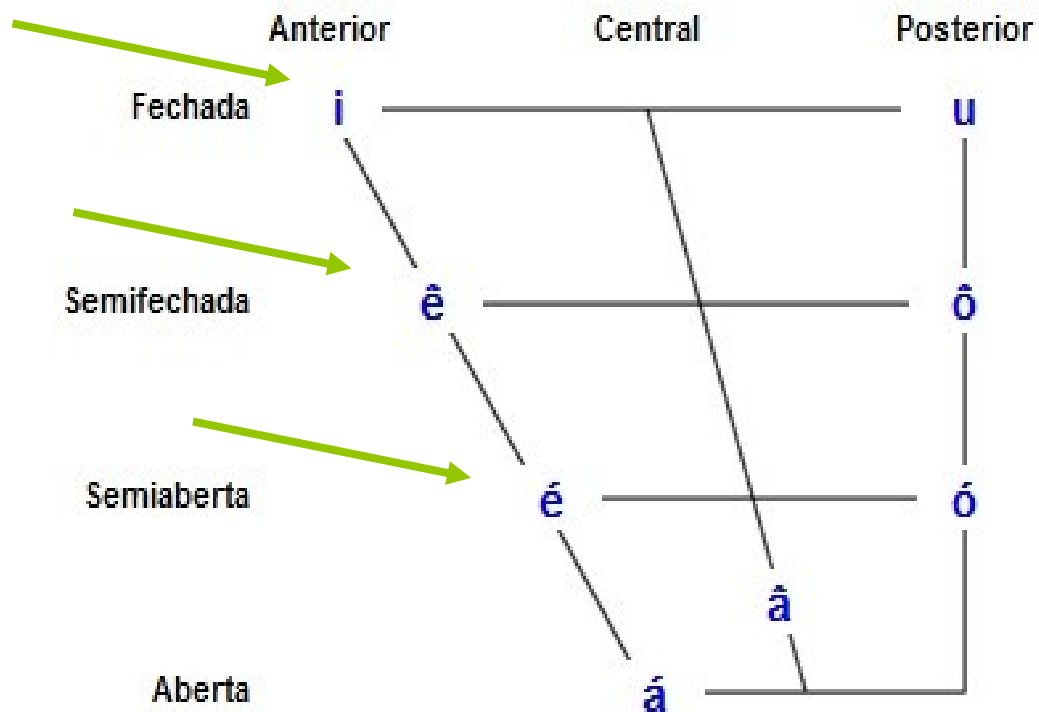
- ÚMIDO
- CARÁTER
- SEÇÃO
- FATO

Ortografia

- ACORDO, ORTOGRAFIA
- <http://www.portaldalinguaportuguesa.org/>
- <http://www.portaldalinguaportuguesa.org/novoacordo.php?action=novoacordo&act=list&version=all>
- <https://voc.iilp.cplp.org/>
- DVA PRAVOPISY VE WINDOWS
- DICIONÁRIOS
- <https://dicionario.priberam.org/>
- <http://www.aulete.com.br/>

- PORTUGUÊS-CHECO, CHECO-PORTUGUÊS
- <https://korpus.cz/>
- <https://www.linguee.cz/%C4%8De%C5%A1tina-portugal%C5%A1tina>

- DICIONÁRIO FONÉTICO
- <http://www.portaldalinguaportuguesa.org/index.php?action=fonetica&act=change&search=>
- <https://pt.forvo.com/>

Přední samohlásky

Přední samohláska [i]

1. Distribuce (přízvučná a nepřízvučná slabika)
2. Příklady distribuce
3. Velarizace

Příklady distribuce [i] v přízvučné slabice

Distribuce s přihlédnutím k slabičnému typu

Samohláska [i] se vyskytuje ve slabice

- **přízvučné otevřené:** *vida* ['viðɐ] „život“, *fico* ['fiku] „zůstávám“, *vi* ['vi] „viděl jsem“;
- **přízvučné zavřené před jiným konsonantem než [t]:** *lista* ['liʃtɐ] „seznam“, *partir* [per'tir] „odjet“.

Příklady distribuce [i] v nepřízvučné slabice

protonické: *direcção* [dirɛ'sɛũ(ŋ)] „vedení“, „směr“, „řízení“, *ironia* [iru'niɐ] „ironie“, *situat* [situ'ar] „situovat“, „umístit“. Poněkud oslabenou podobu má [i] na *absolutním počátku slova* před souhláskou jinou než [ɫ, ɲ, ʃ, ʒ]: *elegante* [ilĩ'gẽⁿtĩ] „elegantní“; podobně též ve skupině *ex-* před vokálem: *exame* [i'zẽmĩ] „zkouška“.

posttonické: *dúvida* ['duviðɐ] „pochybnost“, *música* ['muzikɐ] „hudba“, *pálido* ['paliðu] „bledý“.

Velarizace [i]

Velarizace

Barbosa (1983: 51–52, 1994c: 54–55) poukazuje na to, že v postavení před laterálami [l] a [ɫ] se [i] realizuje jako velarizované [j].¹⁹ Zmíněná velarizace je patrnější ve slabice zavřené *filtro* ['fɪɫtru] „filtr“, *funil* [fu'nɪɫ] „trychtýř“, *silvicultura* [sɪɫvikuɫ'turɐ] „lesnictví“ než ve slabice otevřené *silo* ['silu] „silo“, *vila* ['vilɐ] „městečko“.

Přední samohláska [e]

1. Distribuce

- a) Distribuce podle typu slabiky
- b) Distribuce podle morfologie

2. Velarizace

1.a) Distribuce [e] podle typu slabiky

- Slabiky **přízvučné** – zejména
- Slabiky nepřízvučné

1 a) distribuce [e] v přízvučných slabikách

- přízvučné otevřené: *cabeça* [kɐ'βesɐ] „hlava“, *dedo* ['deðu] „prst“, *seco* ['seku] „suchý“;
- přízvučné zavřené: *mesmo* ['mezmu] „tentýž“, *dinamarquês* [dinɐmɐr'keʃ] „dánský“, *fazer* [fɐ'zeɾ] „dělat“;

1 a) distribuce [e] v nepřízvučných slabikách

- **protonické na absolutním začátku slova** před polosamohláskou [ɨ]: *Europa* [eu'ropɛ] „Evropa“, *eucalipto* [eukɛ'liptu] „eukalyptus“;
- **protonické po konsonantu**: *feudal* [feu'daɫ] „feudální“, *neutralizar* [neutɾeli'zar] „neutralizovat“.

1 b) distribuce [e] podle morfologie

SLOVESO

- koncovka er (*fazer, dizer, ver*)
- 1. os.sg. od sloves na -er: *verto, devo*

PODSTATNÁ A PŘÍDAVNÁ JMÉNA

odlišují se od sloves

seco versus *seco*

suchý x suším (od *secar*)

encerro versus *encerro*

zámek x zamykám (od *encerrar*)

UKAZOVACÍ ZÁJMENA

Odlišují se ve výslovnosti deiktická zájm.

Mužského [e] a ženského rodu [ɛ]

este, esse, aquele versus *esta, essa, aquela*

2. Velarizace [e]

Velarizace

V postavení před [t] dochází k velarizaci všech orálních samohlásek. V případě [e] může realizace kolísat mezi touto hláskou a vokálem [ɛ]: *felpado* [fɛɫ'paðu] – [fɛɫ'paðu] „ochmýřený“, „plyšový“, *felpudo* [fɛɫ'puðu] – [fɛɫ'puðu] „huňatý“, „plstnatý“ (Barbosa 1983).

Přední samohláska [ɛ]

1. Distribuce ve slabikách
  - přízvučných
  - nepřízvučných

1 a) distribuce [ɛ] v přízvučných slabikách

Distribuce s přihlédnutím k slabičnému typu

Samohláska [ɛ] se realizuje ve slabice

- **přízvučné otevřené:** *pé* ['pɛ] „noha“, *vela* ['vɛlɐ] „plachta“. V této souvislosti připomeňme její výskyt v některých slovech před intervokálním nosovým konsonantem a polokonsonantem, kde nedochází k nazalizaci: *arsénico* [ɐr'sɛniku] „arzenik“, *milénio* [mi'lɛnju] „tisíciletí“.
- **přízvučné zavřené:** *erva* ['ɛrvɐ] „tráva“, *esta* ['ɛstɐ] „tato“, *colher* [ku'ʎɛɾ] „lžíce“;
- **přízvučné zavřené před polovokálem:** *céu* [ʃɛu] „nebe“.

1 a) distribuce [ɛ] v nepřízvučných slabikách

- **protonické otevřené** v některých slovech (viz níže historická poznámka): *pregar* [prɛ'ɣar] „kázat“;
- **protonické** (synchronně otevřené) před skupinami grafémů (*cc, cç, ct, gn, pc, pç, pt*): *afectivo* [ɛfɛ'tivu] „citový“, *acepção* [ɛsɛ'sɛ̃(ŋ)] „význam slova“, *susceptível* [suʃsɛ'tivɐɫ] „přecitlivělý“;
- **protonické zavřené**: *ervoso* [ɛr'vozu] „travnatý“, *hebdomadário* [ɛbdumɐ'ðarju] „týdeník“;
- **protonické zavřené** před *x* [ks]: *flexão* [flɛk'sɛ̃(ŋ)] „ohýbání“;
- **posttonické finální zavřené** před [r]: *carácter* [kɐ'rater] „charakter“ (Barbosa 1983), *líder* ['liðɐr] „politický vůdce“ a před [n] v latinských výpůjčkách: *hífen* ['ifɛn] „spojovací čárka“, *abdómen* [ɛb'dɔmɛn] „břicho“, *gérmen* ['ʒɛrɛmɛn] „zárodek“.

1 b) distribuce [ɛ] podle morfologie

PODSTATNÁ A PŘÍDAVNÁ JMÉNA

odlišují se od sloves

seco versus **sɛ**co

suchý x suším (od *secar*)

enc**er**ro versus enc**ɛ**rro

zá**me**k x zamykám (od *encerrar*)

UKAZOVACÍ ZÁJMENA

Odlišují se ve výslovnosti deiktická zájm.

Mužského **[e]**

este, **esse**, **aquele** versus

a ženského rodu **[ɛ]**

ɛsta, **ɛ**ssa, **aquɛ**la

2 Velarizace [ɛ]

Velarizace

V postavení před [t] dochází k velarizaci všech orálních samohlásek. V případě [e] může realizace kolísat mezi touto hláskou a vokálem [ɛ]: *felpado* [fɛt'paðu] – [fɛt'paðu] „ochmýřený“, „plyšový“, *felpudo* [fɛt'puðu] – [fɛt'puðu] „huňatý“, „plstnatý“ (Barbosa 1983).

Přední samohláska [i]

1. Distribuce

- a) Distribuce podle typu slabiky (pouze v nepřízvučné)
- b) Distribuce podle morfologie

1a) distribuce [ɨ] podle slabiky

● Pouze ve **slabikách nepřízvučných**

Samohláska [ɨ] se realizuje ve slabice

- **posttonické finální otevřené:** *come* ['komɨ] „on jí“, *fale* ['falɨ] „mluv“;
- **posttonické finální zavřené před souhláskou [ʃ]:** *mares* ['marɨʃ] „moře“ (pl.), *sabes* ['saβɨʃ] „víš“;
- **posttonické nefinální:** *hipótese* [i'potɨzi] „hypotéza“, *Ângela* ['ẽⁿʒɨlɐ], *quadrúpede* [kwɐ'ðrupɨðɨ] „čtyřnožec“;
- **protonické** ne na absolutním počátku²¹: *delatar* [dɨlɐ'tar] „prozradit“, *berrar* [bɨ'rar] „řvát“, *pecar* [pɨ'kar] „hřešit“, *pecador* [pɨkɐ'ðor] „hříšný“, *remar* [rɨ'mar] „veslovat“, *legar* [lɨ'ʝar] „odkázat“, *terei* [tɨ'rɐj] „budu mít“, *verei* [vɨ'rɐj] „uvidím“, *corretor* [kurɨ'tor] „makléř“; před konsonanty [ʎ, ɲ, ʃ, ʒ] v otevřené slabice: *telhado* [tɨ'ʎaðu] „střecha“, *fechar* [fɨ'ʃar] „zavřít“, *nenhum* [nɨ'nũ(ɲ)] „žádný“.

1a) distribuce [ɨ] podle slabiky

- **protonické na absolutním počátku slova**; ve slabice zavřené konsonantem [ʃ] se skupina *es-* realizuje v podobě dvou individuálních variant, a to [ɨʃ] nebo [iʃ]: *espléndido* [ɨʃ'plẽⁿdiðu] / [iʃ'plẽⁿdiðu] „skvostný“.
- **protonické na absolutním počátku slova**; ve slabice zavřené konsonantem [ʃ] uvádí Barbosa (1983: 141) tři možné individuální varianty [ɨ] / [i] / [e̞i]; předpona *ex-* se tak realizuje jako [e̞iʃ], [ɨʃ] nebo [iʃ]: *expirar* [e̞iʃpi'rar], [ɨʃpi'rar], [iʃpi'rar] „vydechnout“.

1b) distribuce [ɨ] podle morfologie

- Nepřízvučné finální **e = [ɨ]**
- **SLOVESA** (např: vivɨ, vivɨs, partɨ, partɨs...)
- **ZÁJMENA**
(např: osobní: elɨ, elɨs
ukazovací: estɨ, estɨs, essɨs, essɨs, aquelɨ,
aqueles/
klitická : mɨ, tɨ, sɨ, lhɨ)
- **PŘEDLOŽKY** (např: dɨ,)
- **SPOJKY** (např: quiɨ, , porquɨ, , sobriɨ,)

youtube

- VIDEO: VOGAIS EM PORTUGUES EUROPEU I, E, e, -
- <https://www.youtube.com/watch?v=DEWKhR-8rB4>
- **0:00 – 1:50 + 4:50-8:41**